

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TURIZM SOHASIDAGI STATISTIK TAHLILLAR

Jumanova Zilola Tuychiyevna

Kadrlar malakasini oshirish va statistik taqiqotlar instituti tayanch doktoranti

O‘zbekiston o‘z mustaqilligini qo‘lga kiritganidan so‘ng bozor munosabatlariga o‘ziga xos model orqali kirib bormoqda. Bozor munosabatlariga o‘tish ob‘yektiv zaruriyat bo‘lishi bilan birga zamon talabi hamdir. Bozor iqtisodiyoti barcha imkoniyatga daxldor hodisa bo‘lib, jahon sivilizatsiyasining rivojlanish yo‘lida muqarrar bosib o‘tiladigan bosqichdir. Bozor iqtisodiyotining chinakkam oxirgi maqsadi, avvalo, insonga munosib yashash sharoitlarini yaratish va respublikani madaniyat va taraqqiyot cho‘qqilariga olib chiqishdir. Bozor munosabatlariga o‘tish qaror topib kelayotgan yangi davlatchilik uchun jamiki resurslardan foydalanishni, xalq xo‘jaligining farovon turmush kechirayotgan, iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlar qatoriga olib chishni ta‘minlab beradigan qudratli iqtisodiy asos yaratib berishi kerak.

Hozirgi vaqtda butun dunyoda, shuningdek O‘zbekistonda ham iqtisodiyotning noishlabchiqarish, xususan turizm sohasiga e‘tibor tobora kuchayib bormoqda. Insonlar bo‘sh vaqtlarini samarali o‘tkazib, dam olishga, sog‘ligini tiklashga, dunyoni, xalqlarning urf - odatlari, qadriyatlarini bilishga intilmoqdalar.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «O‘zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish bo‘yicha qo‘shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi 2018 yil 3 fevraldagi PF-5326-son Farmoni ijrosini ta‘minlash, shuningdek, hududlarni barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim omillaridan biri sifatida ichki turizmni jadal rivojlantirish, fuqarolarni mamlakatimizning madaniy-tarixiy merosi hamda tabiiy boyliklari bilan tanishtirish maqsadida «O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qil!» ichki turizmni rivojlantirish Dasturini amalga oshirish bo‘yicha amaliy chora-tadbirlar rejasi qabul qilingan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-avgustdagi PQ-4796-son qaroriga ko‘ra 2020 - 2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasi statistikasini rivojlantirishning Milliy strategiyasi tasdiqlangan bo‘lib unga ko‘ra 2020 - 2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasi statistikasini rivojlantirishning milliy strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha Maqsadli ko‘rsatkichlari orqali erishiladi.

2016-2017 yillarda boshlangan islohotlar natijasida O‘zbekiston turizm sohasida sezilarli o‘shishga erishmoqda. Xalqaro sayyohlar soni 2016 yildagi 2,0 milliondan 2019 yilda 6,7 milliongacha ko‘paydi.

BMT huzuridagi Jahon turizm tashkiloti (YuNVTO) ma‘lumotlariga ko‘ra, O‘zbekiston 2019 yilda eng yaxshi rivojlanayotgan sayyohlik yo‘nalishiga ega mamlakatlar beshligiga kirdi, shuningdek, «The Guardian» nashri tomonidan dunyoning eng yaxshi sayyohlik yo‘nalishi deb tan olindi.

Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi eksperti Hasanjon Majidovning sharhida O‘zbekistonning turizm sohasidagi besh yillik institutsional islohotlarining o‘shish dinamikasi va pandemik inqirozni bartaraf etish to‘g‘risida so‘z boradi.

2016 yilda O‘zbekiston turizm sohasini tubdan isloh qilish jarayoni boshlandi. Turizm sohasidagi o‘zgarishlar milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u hududlarning jadal rivojlanishini ta‘minlay oladi.

Tahlillar sohaga tegishli asosiy ko‘rsatkichlarning ijobiy dinamikasini ko‘rsatdi. Xususan, 2016-2019 yillar oralig‘ida O‘zbekistonga tashrif buyurgan xalqaro sayyohlarning sonida sezilarli o‘shish kuzatildi. Solishtirish uchun, 2016 yilda mamlakatga 2 million chet ellik sayyohlar tashrif buyurgan bo‘lsa, 2019 yilda ularning soni 3,3 barabarga ko‘payib, 6,7 millionga yetdi.

2018 yilda chet ellik sayyohlar soni 2017 yilga nisbatan 98%ga, sayyohlik faoliyati bilan shug‘ullanuvchi korxonalar va tashkilotlar soni esa 131%ga ko‘paydi.

E’tiborli jihati shundaki, sayyohlar sonining oshishi turli hududlarda turlicha ro’y bermoqda. Misol uchun, Markaziy Osiyo mamlakatlaridan tashrif buyurganlar soni yillik o’rtacha 22-25 foiz atrofida ko’paygan bo’lsa, uzoq xorijiy mamlakatlar fuqarolari orasida yillik o’sish 50 foizni tashkil etdi. Shu bilan bir qatorda ichki turizm ko’rsatkichlarida ham ijobiy natijalar qayd etildi. 2016 yil bilan solishtirganda 2019 yilda mahalliy sayyohlarning soni deyarli 2 barobarga ko’payib, 14,7 millionga yetdi.

Jahon turizm va sayyohlik kengashi ma’lumotlariga ko’ra, 2019 yilda turizm va sayyohlik sohasining jahon yalpi ichki mahsulotiga bevosita va bilvosita qo’shgan hissasi 8,9 trillion (jahon YaIMning 10,9 foizi) dollarga teng bo’lgan. Dunyo bo’ylab har o’n kishi turizmga aloqador sohalarda faoliyat olib brogan. O’zbekistonda turizmni iqtisodiyotning strategik sohaslaridan biriga aylantirish bo’yicha qilingan ishlar turli reyting va nominatsiyalarda ham o’z aksini topdi.

Xususan, so’nggi yillarda O’zbekiston «The guardian» nashri tomonidan dunyoning eng yaxshi sayyohlik yo’nalishi, «Wanderlust» nazdida eng tez rivojlanayotgan davlat, «grandvoyage» hisob-kitobiga ko’ra eng yaxshi rivojlanayotgan sayyohlik yo’nalishi deb topildi. Undan tashqari BMT huzuridagi Jahon turizm tashkiloti O’zbekistonni turizm sohasida shiddat bilan rivojlanayotgan davlatlar ro’yhatida 4-o’rin bilan baholadi.

Ammo, sohada o’z yechimini kutib turgan muammolar ham kam emas. Transport xarajatlarining qo’shni davlatlar bilan solishtirganda karrasiga yuqori ekanligi, aviayo’nalishlarning diversifikatsiya qilinmaganligi shuningdek, yo’l, sanitar va informatsion infratuzilma ob’yektlari sifatining pastligi, gid va ekskursovod xizmatlarining talabga nisbatan keskin yetishmovchiligi sayyohlar nazdida O’zbekistonning turistik jozibadorligiga putr yetkazuvchi omillardan hisoblanadi. Mavjud muammolarni tez va sifatli hal qilish pandemiyadan keyingi davrda O’zbekistonning turizm imkoniyatlarini «davolashda» katta ahamiyat kasb etadi.

O’zbekistonda bozor mo’nosabatlari sharoitida xalqaro turizmni rivojlantirish chora-tadbirlari davlat tomonidan belgilangan bo’lib, iqtisodiy aloqalarni yanada rivojlantirish uchun turli bitimlar, kelishuvlar amalga oshirilgan va oshirilmokda. Shu bilan bir vaqtda xalqaro turizmni rivojlantirishda amalga oshirilishi lozim bo’lgan ishlar qo’yidagilardan iborat:

- xalqaro turizmga kichik va o’rta tadbirkorlik faoliyatidan keng foydalanish va xalqaro bozorlarga chiqishga intilish;
- mahalliy axborot agentliklari orqali rivojlangan mamlakatlarni O’zbekistonning turistik imkoniyatlari bilan yaqindan tanishtirishga harakat qilish;
- turizm sohasida ishlaydigan mutaxassislarni chet ellarda bir yilda kamida bir marta malaka oshirishga yuborish, o’qitish, ular uchun barcha imkoniyatlarni yaratib, turistlarga sifatli xizmat ko’rsatishni yo’lga qo’yish;
- respublikamiz vakillarining Yevropa mamlakatlarida o’tkaziladigan turistik yarmarkalarda doimiy ravishda ishtirok etishini ta’minlash;
- xalqaro turistik tashkilotlar bilan axborot almashishni yaxshilash, birgalikda faoliyat yurita oladigan davlatlar bilan qo’shma korxonalar tuzish va ular faoliyatini keng yo’lga qo’yish;
- ichki turistik bozorda o’zaro raqobatni yanada kuchaytirish va boshqa tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga egadir.

Demak, xalqaro turizmni rivojlantirish O’zbekiston iqtisodiyoti uchun g’oyatda zarur bo’lib, uning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda turizm sohasi orqali aholining moddiy farovonligini yaxshilash, ularni ish bilan ta’minlash uchun yangi ish o’rinlarini tashkil qilish lozim bo’ladi.

Xulosa qilib aytganda, O’zbekistonda sayyohlik sohasini innovatsiya va raqamlashtirish orqali o’zgartirish zaruriyati mavjud. Egallanmagan imkoniyat sifatida endi rivojlanayotgan agro va etno turizm kabi bozor segmentlarini rivojlantirish lozim.

Turizmni rivojlantirishning jahon amaliyoti shuni ko’rsatadiki, mazkur industriyani yuqori daromadli sohaga aylantirish uchun davlat va xususiy sektordagi barcha ishtirokchilarning sa’y-harakatlarini birlashtirish va mustahkamlash zarur. Bunda, hukumatning roli xalqaro, hukumat va xususiy sektor darajalarida turizm sohasidagi rivojlanish siyosatini muvofiqlashtirish va rejalashtirishni ta’minlashdir.

Mavjud muammolarni tezkor va sifatli yechish pandemiyadan keyingi davrda O‘zbekistonda turizm imkoniyatlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 2 dekabrda PF-4861-sonli Farmoni.
2. X. Shodiev, I.Habibullaev// Statistika asoslari Toshkent 2019 yil.
3. Fayzibaeva Sh.R.//O‘zbekistonda turizm rivojlanishining iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish, nomzodlik diss. O‘zMU, 2006 yil.
4. Eurostat, European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts(Luxmbourg 2000).

